

Procedury reagowania w przypadkach zagrożenia małoletniego

Załącznik do Standardów Ochrony Małoletnich Fundacja Zielona Mrówka

Niniejszy dokument stanowi praktyczny przewodnik dla Pracowników, Edukatorów i Wolontariuszy Fundacji Zielona Mrówka, opisujący krok po kroku sposób postępowania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa, zdrowia lub dobra małoletniego Uczestnika. Dokument uzupełnia § 9, § 10 i § 11 Standardów Ochrony Małoletnich obowiązujących w Fundacji i powinien być stosowany łącznie z nimi.

Każda opisana niżej procedura kończy się obowiązkiem sporządzenia pisemnej notatki i przekazania sprawy Koordynatorowi. Koordynator podejmuje dalsze działania, w tym w uzasadnionych przypadkach zawiadamia właściwe służby.

ZASADA OGÓLNA: W sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia NATYCHMIAST zadzwoń pod numer alarmowy 112. Pozostałe kroki wykonaj dopiero po zabezpieczeniu dziecka.

Zasady wspólne dla wszystkich interwencji

Niezależnie od rodzaju zgłoszenia lub zauważonej sytuacji, osoba przyjmująca zgłoszenie lub podejmująca interwencję przestrzega następujących zasad:

- Zapewnij małoletniemu poczucie bezpieczeństwa. Rozmawiaj spokojnie, nie okazuj paniki, nie osądzaj.
- Uwierz dziecku. Nigdy nie bagatelizuj tego, co mówi, nie wypytuj szczegółowo „kto, gdzie, jak”, nie konfrontuj ze sprawcą.
- Nie obiecuj zachowania tajemnicy. Możesz powiedzieć: „Zrobię wszystko, żeby Ci pomóc, ale porozmawiam o tym z osobą, która wie, jak to zrobić najlepiej”.
- Zapewnij dziecko, że zrobiło dobrze, mówiąc o tym.
- Nie pozostawiaj dziecka samego, jeżeli wydaje się przestraszone lub zdezorientowane.
- Zapisz w formie notatki: datę, godzinę, miejsce, kto brał udział, co dokładnie zostało powiedziane (w miarę możliwości własnymi słowami dziecka), kto był świadkiem, jakie działania zostały podjęte. Notatkę sporządź najszybciej, jak to możliwe, najlepiej tego samego dnia.
- Niezwłocznie przekaz sprawę Koordynatorowi (telefon, email, osobiście). Jeżeli sprawa dotyczy samego Koordynatora lub nie można się z nim skontaktować skontaktuj się z członkiem Zarządu Fundacji.
- Zachowaj dyskrecję. Nie omawiaj sprawy z innymi pracownikami, uczestnikami ani osobami postronnymi poza osobami uprawnionymi do prowadzenia interwencji.

Scenariusz 1. Podejrzenie przemocy domowej lub krzywdzenia małego w rodzinie

Sygnaly, które mogą wskazywać na problem

- Widoczne ślady na ciele dziecka (siniaki, zadrapania, oparzenia) szczególnie w nietypowych miejscach, o różnym stopniu zaawansowania gojenia.
- Dziecko unika kontaktu wzrokowego, reaguje lękiem na dotyk, wycofuje się z grupy.
- Dziecko mówi wprost o tym, że ktoś w domu je krzywdzi, bije, krzyczy, zamyka, zaniedbuje.
- Dziecko wykazuje nadmierne zmęczenie, jest głodne, ma nieadekwatne do warunków ubranie, objawy zaniedbania higienicznego.
- Zachowania nieadekwatne do wieku lękowe, regresyjne, agresywne, seksualizowane.

Kroki postępowania

1. Zapewnij dziecku spokojną, bezpieczną przestrzeń do rozmowy. Nie wymuszaj opowiadania szczegółów.
2. Wysłuchaj dziecka. Nie oceniaj, nie obiecuj tajemnicy, nie zadawaj pytań sugerujących („czy tata cię bił?”). Zapisz dosłowne wypowiedzi dziecka w notatce.
3. Jeżeli istnieje bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia dziecka dzwoń na 112 lub 997 (policja). Nie wypuszczaj dziecka do osoby, co do której masz podejrzenie, że jest sprawcą.
4. Niezwłocznie powiadom Koordynatora. Przekaż sporządzoną notatkę.
5. Koordynator weryfikuje zgłoszenie, rozmawia z osobą zgłaszającą, w miarę możliwości z dzieckiem oraz o ile nie zagraża to dziecku z rodzicem niebędącym sprawcą.
6. Jeżeli podejrzenie krzywdzenia zostaje potwierdzone lub jest uzasadnione, Koordynator: (a) zawiadamia policję lub prokuraturę (art. 304 § 1 kpk społeczny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie); (b) składa wniosek o wszczęcie procedury „Niebieskiej Karty” do ośrodka pomocy społecznej lub policji; (c) w razie potrzeby składa do sądu rodzinnego wniosek o wgląd w sytuację rodziny.
7. Koordynator sporządza plan wsparcia dziecka zgodnie z § 11 Standardów Ochrony Małoletnich.
8. Rodzic zostaje powiadomiony o podjętych działaniach, CHYBA ŻE to rodzic jest wskazany jako sprawca wówczas powiadamiany jest drugi rodzic lub osoba wyznaczona przez sąd rodzinny.

Scenariusz 2. Przemoc rówieśnicza pomiędzy uczestnikami (w tym cyberprzemoc)

Sytuacje objęte scenariuszem

- Przemoc fizyczna między uczestnikami (bicie, popychanie, szarpanie).
- Przemoc słowna: wyzywanie, wyśmiewanie, poniżanie, dyskryminacja.

- Wykluczanie rówieśnicze, izolowanie jednego dziecka od grupy.
- Cyberprzemoc: obraźliwe wiadomości, udostępnianie zdjęć bez zgody, publikowanie poniżających treści w czasie lub w związku z Działaniami Fundacji.

Kroki postępowania

1. Natychmiast przerwij incydent. Rozdziel uczestników, zapewnij bezpieczeństwo poszkodowanemu.
2. Udziel wsparcia dziecku pokrzywdzonemu. Nie dokonuj publicznej konfrontacji sprawcy z ofiarą.
3. Porozmawiaj osobno z każdym z uczestników zdarzenia: poszkodowanym, sprawcą (lub sprawcami), świadkami. Zapisz w notatce wersje każdej ze stron.
4. W przypadku zajęć realizowanych z klasą szkolną niezwłocznie poinformuj Nauczyciela lub Opiekuna grupy. Dalsze postępowanie prowadzone jest we współpracy ze szkołą.
5. W przypadku zajęć realizowanych indywidualnie (bez opiekuna szkolnego) poinformuj rodziców wszystkich uczestników zdarzenia.
6. Przekaż sprawę Koordynatorowi, który ocenia jej powagę i podejmuje dalsze kroki.
7. W przypadku cyberprzemocy: zabezpiecz dowody (zrzuty ekranu), zgłoś do osoby odpowiedzialnej za bezpieczeństwo online. W poważnych przypadkach (publikacja wizerunku bez zgody, treści poniżające w przestrzeni publicznej) rozważ zgłoszenie do policji oraz do Dyżurnet.pl.
8. Jeżeli przemoc rówieśnicza ma charakter powtarzalny, okrutny lub prowadzi do szkody dziecka potraktuj jako krzywdzenie i zastosuj Scenariusz 1.

Scenariusz 3. Krzywdzenie małoletniego przez Pracownika, Edukatora lub Wolontariusza Fundacji

Każde takie zgłoszenie traktuj z najwyższą powagą. Nigdy nie bagatelizuj, nie próbuj „wyjaśnić” sprawy z osobą podejrzaną, nie ostrzegaj jej.

Kroki postępowania

1. Zapewnij dziecku bezpieczeństwo. Odsuń je od osoby, wobec której istnieje podejrzenie krzywdzenia natychmiast i bez konfrontacji.
2. Wysłuchaj dziecka spokojnie, zapisz jego wypowiedzi dosłownie. Zapewnij, że zrobiło dobrze, mówiąc o tym, i że mu uwierzysz.
3. NIE rozmawiaj z osobą podejrzaną. Nie informuj jej o zgłoszeniu. Nie przeprowadzaj „konfrontacji”.
4. Niezwłocznie skontaktuj się z Koordynatorem. Jeżeli to Koordynator jest osobą podejrzaną skontaktuj się z członkiem Zarządu Fundacji.

5. Koordynator (lub Zarząd) odsuwa osobę podejrzaną od pracy z małoletnimi na czas wyjaśnienia sprawy. Jest to działanie zabezpieczające, nie przesądzające o winie.
6. Koordynator zawiadamia policję lub prokuraturę w przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa jest to obowiązek wynikający z art. 304 § 1 kpk (społeczny obowiązek zawiadomienia).
7. Koordynator powiadamia rodziców małoletniego pokrzywdzonego oraz w razie potrzeby rodziców innych dzieci, które mogły mieć kontakt z osobą podejrzaną.
8. Koordynator sporządza plan wsparcia dla pokrzywdzonego dziecka (§ 11 Standardów) oraz zabezpiecza dokumentację w sposób uniemożliwiający dostęp osobom nieuprawnionym.
9. Fundacja współpracuje z organami ścigania w całym zakresie postępowania.
10. Po zakończeniu postępowania niezależnie od jego wyniku Fundacja dokonuje wewnętrznego przeglądu zdarzenia w celu ustalenia, czy Standardy Ochrony Małoletnich wymagają aktualizacji.

Scenariusz 4. Podejrzenie wykorzystania seksualnego małoletniego

WAŻNE: Niezależnie od tego, czy sprawcą jest osoba z rodziny, z otoczenia szkoły, obca czy z Fundacji procedura jest TAKA SAMA i obejmuje obowiązkowe zawiadomienie organów ścigania.

Sygnaly, które mogą wskazywać na wykorzystanie seksualne

- Wypowiedzi dziecka sugerujące wiedzę o zachowaniach seksualnych nieadekwatną do jego wieku.
- Zachowania seksualizowane nieadekwatne do etapu rozwoju dziecka.
- Widoczne ślady na ciele w okolicach intymnych, skargi na ból w tych miejscach.
- Nagłe wycofanie, lęk przed określoną osobą, odmowa pozostania z konkretną osobą sam na sam.
- Ujawnienie wprost przez dziecko, że doświadczyło niewłaściwego dotyku, propozycji, wymuszania czynności seksualnych, pokazywania treści pornograficznych.

Kroki postępowania

1. Wysłuchaj dziecka spokojnie i bez okazywania szoku. Nie zadawaj pytań szczegółowych ani sugerujących zadaniem pracownika Fundacji NIE jest prowadzenie przesłuchania. Od tego są organy ścigania.
2. Zapisz dosłownie wypowiedzi dziecka w notatce. Zapisz również swoje własne spostrzeżenia (np. „dziecko płakało, trzymało się za brzuch”).
3. Zapewnij dziecku poczucie bezpieczeństwa. Powiedz, że zrobiło dobrze, mówiąc o tym, że mu wierzysz i że zrobisz wszystko, żeby mu pomóc.

4. Odsuń dziecko od kontaktu z osobą wskazaną jako sprawca. Jeżeli to możliwe i bezpieczne nie oddawaj dziecka pod opiekę tej osoby nawet po zakończeniu Działania. W razie wątpliwości dzwoń na policję (112 lub 997).
5. Niezwłocznie skontaktuj się z Koordynatorem.
6. Koordynator zawiadamia policję lub prokuraturę. Jest to obowiązek prawny. Zawiadomienie można złożyć osobiście, telefonicznie, pisemnie lub elektronicznie.
7. Koordynator powiadamia rodziców, chyba że to rodzic lub osoba z rodziny jest wskazana jako sprawca wówczas powiadomienia dokonuje się wyłącznie do organów ścigania oraz do sądu rodzinnego, który wyznaczy osobę reprezentującą dziecko.
8. Dokumentacja sprawy przechowywana jest w sposób szczególnie zabezpieczony, z ograniczonym dostępem wyłącznie do Koordynatora i upoważnionego członka Zarządu.
9. Koordynator sporządza plan wsparcia zgodnie z § 11 Standardów. W ramach planu proponuje rodzinie (lub osobie reprezentującej dziecko) kontakt z wyspecjalizowanymi organizacjami oferującymi pomoc psychologiczną dzieciom doświadczającym przemocy seksualnej (np. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę).

Scenariusz 5. Wypadek lub zagrożenie zdrowia podczas Działań terenowych

Typowe sytuacje

- Skaleczenie, stłuczenie, upadek.
- Ukąszenie przez owada lub kontakt z rośliną alergenną.
- Objawy alergiczne, omdlenie, hipoglikemia, atak astmy.
- Zagubienie się uczestnika w terenie.
- Utonięcie lub zagrożenie utonięciem (zajęcia w pobliżu mokradeł, zbiorników wodnych).

Kroki postępowania

1. Oceń sytuację. Jeżeli zagrożone jest życie lub zdrowie dziecka NATYCHMIAST zadzwoń na 112.
2. Udziel pierwszej pomocy w zakresie swoich kompetencji. Nie podejmuj działań, których nie potrafisz wykonać bezpiecznie.
3. Zapewnij bezpieczeństwo pozostałym uczestnikom grupy jeżeli jesteś sam z grupą, poproś o pomoc Nauczyciela, Opiekuna grupy lub innego dorosłego.
4. Powiadom Nauczyciela lub Opiekuna grupy (jeżeli jest obecny) oraz niezwłocznie rodzica poszkodowanego dziecka.
5. W przypadku zagubienia się uczestnika: przerwij zajęcia, zorganizuj poszukiwania w zakresie możliwym bez narażania pozostałych dzieci, powiadom policję (112 lub 997), jeżeli dziecko nie zostanie odnalezione w krótkim czasie. Powiadom rodzica i Koordynatora.

6. Po zakończeniu sytuacji sporządź szczegółową notatkę: godzina zdarzenia, miejsce, okoliczności, podjęte działania, osoby zaangażowane, stan dziecka, sposób przekazania dziecka rodzicowi lub służbom medycznym.
7. Przekaż notatkę Koordynatorowi. Zdarzenie jest omawiane wewnętrznie pod kątem ewentualnych zmian w organizacji przyszłych Działań.

Scenariusz 6. Incydent w środowisku online podczas Webinaru lub innego Działania cyfrowego

Typowe sytuacje

- Na czacie pojawiają się treści obraźliwe, wulgarne, o charakterze seksualnym lub przemocowym.
- Na Webinar wchodzi nieuprawniona osoba, która zakłóca jego przebieg lub próbuje nawiązać kontakt z uczestnikami.
- Małoletni uczestnik zgłasza, że otrzymał prywatną wiadomość od osoby podającej się za pracownika Fundacji.
- Małoletni lub jego rodzic zgłasza próbę nawiązania niewłaściwego kontaktu z dzieckiem przez kanały Fundacji lub osobę podającą się za jej przedstawiciela.
- W Internecie pojawiają się nagrania lub zdjęcia uczestników Webinaru opublikowane bez zgody.

Kroki postępowania

1. Działaj natychmiast: usu nieuprawnionego uczestnika, w razie potrzeby zakończ sesję.
2. Zabezpiecz dowody: zrób zrzuty ekranu, zapisz logi czatu (jeżeli platforma na to pozwala), zapisz identyfikatory osób, które dopuściły się naruszenia.
3. Poinformuj pozostałych uczestników w sposób spokojny i adekwatny do wieku: „Pojawił się problem techniczny, już go rozwiązaliśmy, wracamy do zajęć”. Nie wchodź w szczegóły, nie opisuj treści, które się pojawiły.
4. Jeżeli w Webinarze uczestniczą małoletni niezwłocznie poinformuj Nauczyciela lub Opiekuna grupy o zdarzeniu.
5. Niezwłocznie powiadom osobę odpowiedzialną za bezpieczeństwo online oraz Koordynatora. Przekaż zabezpieczone dowody.
6. Koordynator weryfikuje sytuację, dokumentuje ją i ocenia, czy konieczne jest zawiadomienie organów ścigania w szczególności w przypadku treści mogących stanowić przestępstwo (rozpowszechnianie pornografii, groomingu, znieważenia, gróźb karalnych).
7. W przypadku treści szkodliwych upublicznionych w Internecie zgłoś do zespołu Dyżurnet.pl (dyzurnet.pl) prowadzonego przez NASK.

8. Jeżeli incydent dotyczy konkretnego małoletniego (np. nawiązania z nim kontaktu w sposób niepokojący) powiadom rodziców i zastosuj dalsze kroki zgodnie ze Scenariuszem 4, jeżeli zachodzi podejrzenie groomingu.
9. Po zdarzeniu osoba odpowiedzialna za bezpieczeństwo online dokonuje przeglądu zabezpieczeń technicznych (platforma, moderacja, poczekalnia) i wprowadza ewentualne korekty.

Scenariusz 7. Ujawnienie przez małoletniego myśli samobójczych lub samookaleceń

Nigdy nie lekceważ wypowiedzi dziecka o myślach samobójczych, chęci zrobienia sobie krzywdy lub „zniknięcia”. Nawet jeśli brzmią jak metafora potraktuj je poważnie.

Kroki postępowania

1. Pozostań z dzieckiem. Nie pozostawiaj go samego.
2. Wysłuchaj spokojnie, bez oceniania. Nie zaprzeczaj emocjom dziecka („nie przesadzaj”, „wszystko będzie dobrze”). Powiedz: „To, co mówisz, jest dla mnie ważne. Dziękuję, że mi to powiedziałaś/powiedziałś”.
3. Nie obiecuj, że zachowasz to w tajemnicy. Powiedz, że zrobisz wszystko, żeby dziecko otrzymało pomoc.
4. Jeżeli dziecko mówi o konkretnym planie (kiedy, jak, gdzie) lub widoczne są świeże obrażenia potraktuj to jako sytuację bezpośredniego zagrożenia życia. Zadzwoń na 112.
5. Niezwłocznie powiadom rodziców dziecka (lub Nauczyciela / Opiekuna grupy, jeżeli jest obecny i może sprawnie nawiązać kontakt z rodzicami).
6. Powiadom Koordynatora.
7. Przekaż rodzicom informację o bezpłatnej pomocy specjalistycznej: Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116 111, Dziecięcy Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka 800 12 12 12, Telefon Zaufania dla Dorosłych w Kryzysie Emocjonalnym 116 123.
8. Sporządź notatkę z zachowaniem szczególnej dyskrecji. Dokumentacja przechowywana jest w warunkach zapewniających poufność.

Scenariusz 8. Naruszenie wizerunku małoletniego

Typowe sytuacje

- Zdjęcie lub nagranie z małoletnim opublikowane bez zgody rodzica.
- Utrwalenie wizerunku małoletniego przez osobę trzecią podczas Działania Fundacji.
- Rodzic cofa wcześniej wyrażoną zgodę na publikację wizerunku.

Kroki postępowania

1. W przypadku zgłoszenia braku zgody lub cofnięcia zgody niezwłocznie usuń wizerunek małoletniego ze wszystkich kanałów Fundacji (strona internetowa, media społecznościowe, materiały promocyjne, raporty publikowane online).
2. Powiadom Koordynatora oraz osobę odpowiedzialną za komunikację / bezpieczeństwo online.
3. Sporządź notatkę opisującą zgłoszenie, datę, sposób usunięcia treści, osobę dokonującą usunięcia.
4. Jeżeli wizerunek został utrwalony przez osobę trzecią (nie Fundację) Fundacja wspiera rodzica w zgłoszeniu sprawy do administratora platformy, na której opublikowano materiał, oraz w razie potrzeby w zgłoszeniu sprawy na policję.
5. Dokonaj przeglądu procedur zbierania zgód na wizerunek pod kątem ewentualnych usprawnień.

Kontakty numery alarmowe i wsparcie

Numery alarmowe (zagrożenie życia i zdrowia)

- 112 jednolity numer alarmowy (policja, pogotowie, straż pożarna)
- 997 policja
- 999 pogotowie ratunkowe
- 998 straż pożarna

Pomoc i wsparcie dla dzieci, młodzieży i rodzin

- 800 12 12 12 Dziecięcy Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka (bezpłatny, całodobowy)
- 116 111 Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży (bezpłatny)
- 116 123 Telefon Zaufania dla Dorosłych w Kryzysie Emocjonalnym
- 800 100 100 Telefon dla rodziców i nauczycieli w sprawie bezpieczeństwa dzieci (Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę)
- dyzurnet.pl zespół NASK do zgłaszania nielegalnych i szkodliwych treści w Internecie
- fdds.pl Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę (pomoc specjalistyczna dla dzieci doświadczających krzywdzenia)

Kontakty wewnętrzne Fundacji Zielona Mrówka

Koordynator Standardów Ochrony Małoletnich: [imię i nazwisko], tel.: [numer], email: [adres email].

Osoba odpowiedzialna za bezpieczeństwo online: [imię i nazwisko], tel.: [numer], email: [adres email].

Zarząd Fundacji: [dane kontaktowe].

Załącznik wzór notatki służbowej z interwencji

Poniższy wzór stanowi pomoc przy sporządzaniu notatki. Notatkę sporządza osoba, która przyjęła zgłoszenie lub podjęła interwencję, najpóźniej w ciągu 24 godzin od zdarzenia.

Data i godzina sporządzenia notatki:

.....

Data, godzina i miejsce zdarzenia:

.....

Osoba sporządzająca notatkę:

.....

Osoba zgłaszająca (jeśli inna):

.....

Dane małoletniego (imię, nazwisko, wiek):

.....

Opis zdarzenia (co się stało, w miarę możliwości słowami dziecka):

.....

.....

.....

Świadkowie zdarzenia:

.....

.....

.....

Podjęte działania (kroki, godziny, osoby):

.....

.....

.....

Osoby powiadomione (Koordynator, rodzic, służby z datą i sposobem powiadomienia):

.....

.....

.....

Dalsze kroki wymagane / planowane:

.....

.....
.....

.....
(czytelny podpis osoby sporządzającej)